

ORTADOĞU GÜNDEMİ

21-27 Kasım 2022

2022

■ LEVANT GÜNDEMİ

• Suriye

• Uluslararası Gündemde Suriye

Kazakistan'ın başkenti Astana'da Suriye konulu Astana görüşmelerinin on dokuzuncusu sona erdi. Suriye krizinin tüm taraflarının aynı masada yer aldığı Astana görüşmelerinin garantörleri Türkiye, Rusya ve İran ortak bildiri yayımladı. Bildiride, tarafların son uluslararası ve bölgesel gelişmeleri ele alarak Suriye krizinin barışçıl çözümünde Astana sürecinin öncü rolünü vurguladığı belirtildi. Taraf ülkeler Suriye'nin egemenliği, bağımsızlığı, siyasi birliği ve toprak bütünlüğüne olan sarsılmaz bağlılıklarını teyit etti; BM Şartı'nın amaç ve ilkelerine bağlı olduklarını vurguladı. Bildiride ayrıca, "Bu ülkeler, söz konusu bu ilkelere tüm taraflarca saygı gösterilmesi ve uyulması gerekliliğinin altını çizmişlerdir" ifadesi yer aldı.¹

Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Mao Ning, ülkesinin Astana formatına önem verdiğini ve Suriye'de barış ve istikrarın tesis edilmesine yardımcı olmak için tüm taraflarla birlikte çalışmaya hazır olduğunu vurguladı. Ning yaptığı açıklamada, "Astana formatı, Suriye'deki çatışmaları azaltma ve çatışmalara son verme çabalarını koordine etmede yapıcı bir rol oynadı. Çin, Astana formatına önem veriyor ve Suriye'nin barış ve istikrarı gerçekleştirmesine yardımcı olmak için tüm taraflarla birlikte çalışmaya hazır" ifadelerini kullandı.²

Al-Sharq TV'nin bildirdiğine göre, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 23 Kasım Çarşamba günü Suriye rejimi Devlet Başkanı Beşar Esad ile görüşmeye hazır olduğunu duyurdu. Erdoğan açıklamasında, "Ebedi ayrılıklar yoktur. Siyasette kalıcı bir rekabet olmadığı için Esad ile görüşmem mümkün ve bu konuda adımlarımızı atacağız" ifadelerini kullandı.³

• Suriye Rejimi

Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad, 24 Kasım Perşembe günü Belarus Başbakanı Roman Golovchenko ve beraberindeki heyeti kabul etti. Golovchenko, Cumhurbaşkanı Esad'a Belarus Cumhurbaşkanı Aleksandr Lukashenko'dan iki ülkeyi birbirine bağlayan dostluk ilişkileri ve ikili iş birliğini geliştirme yolları hakkında bir mesaj verdi. Cumhurbaşkanı Esad, bu ziyareti sadece iki ülke arasında imzalanan ikili anlaşmalar açısından değil, aynı zamanda belirli iş birliği alanları tesis etmek ve her iki tarafa da fayda sağlayan ortak yatırım projeleri oluşturarak ilişkileri ileriye taşımak açısından önemli olarak nitelendirdi.⁴

1 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/astana-garantorleri-firat-in-dogusundaki-ayrilikli-gundemlere-karsi-calismayi-surdurecek/2746155>

2 <https://syrianobserver.com/news/80371/chinese-foreign-ministry-china-ready-to-work-with-all-parties-to-help-syria-realize-peace-stability.html>

3 <https://www.middleeastmonitor.com/20221124-turkiye-meeting-with-assad-is-possible-says-erdogan/>

4 <https://syrianobserver.com/news/80356/assad-receives-message-from-belarus-president-on-prospects-of-bilateral-cooperation.html>

Suriye rejimi güvenlik güçlerinin Humus vilayetinde hukuksuz tutuklamalarına devam ettiği bildirildi. Rejimin, Humus'a bağlı Talbisa şehrinde bir sivil, mahkeme kararı olmadan tutukladığı, sivilin ailesine tutuklama bilgisinin iletilmediği ve avukatıyla görüşmesine izin verilmediği kaydedildi. Suriye İnsan Hakları Ağı, tutuklanan kişinin gözaltında işkenceye maruz kalabileceğinden ya da ortadan kaybolabileceğinden endişe ettiğini belirtti.⁵

• Fırat'ın Doğusu

Türkiye Millî Savunma Bakanlığının (MSB) sosyal medya hesabından "hesap zamanı" ifadesiyle duyurulan harekât kapsamında Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığı unsurlarınca Irak'ın kuzeyindeki Kandil, Asos, Hakurk ile Suriye'nin kuzeyindeki Arap Pınarı, Tel Rifat, Cezire ve Derik bölgelerindeki hedefler eş zamanlı olarak ateş altına alındı. Pençe-Kılıç olarak adlandırılan harekâta muharip ve destek uçaklarının yanı sıra İHA/SİHA'larla birlikte 70'e yakın hava aracı görev aldı.⁶

Deyrizor'un doğu kırsalındaki el-Ömer petrol sahasındaki ABD üssünde çok sayıda patlama meydana geldi. Yerel kaynaklar, 19 Kasım Cumartesi akşamı el-Ömer petrol sahasındaki ABD üssünün yakınında çok sayıda patlama sesi duyulduğunu ve ardından bölgede yangın çıktığını bildirdi. Ayrıca patlamaların ardından ABD güçlerine ait İHA'ların bölge üzerinde uçuş yaptığını dikkat çekildi.⁷

ABD'ye ait üç yeni araç konvoyu 21, 25 ve 26 Kasım günleri Irak'tan Suriye'ye geçiş yaptı. Suriye'nin Haseke ve Deyrizor vilayetlerinde bulunan Uluslararası Koalisyon üslerine askerî ve lojistik malzeme taşıyan bu konvoyların 100'den fazla tırdan oluştuğu kaydedildi. Söz konusu bu konvoylarla birlikte ABD'nin kasım ayında Suriye'ye altıncı askerî ve lojistik sevkiyatını gerçekleştirdiği bildirildi.⁸

• İdlib ve Harekât Bölgeleri

Türk güvenlik güçlerinin Suriye'nin kuzeyinde gerçekleştirdiği operasyonda, aralarında sözde Cerablus hücre sorumlusu Muhammed el-Shrada ile sözde Cerablus lojistik sorumlusu Ebu Mahmud kod adlı Ali Temur'un da yer aldığı 7 IŞİD terör örgütü mensubu yakalandı. Yapılan incelemeler sonucunda şüphelilerin ikametlerinde çok sayıda patlayıcı düzenek ve ekipman ele geçirildi.⁹

Suriye Millî Ordusu (SMO), yaklaşık 1.000 civarında mensubunun katılımıyla Suriye'nin kuzeyindeki Afrin ilçesinde askeri tatbikat gerçekleştirdi. Zeytin Dalı Harekâtı sonrasında terör örgütü YPG'den temizlenen Afrin'deki tatbikatta, belirlenen hedefler gerçek mermiler kul-

5 <https://news.snh.org/2022/11/22/the-syrian-regime-arrests-a-civilian-in-northern-homs-november-21/>

6 <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/teror-yuvalarina-pence-darbesi/2743808>

7 <https://sana.sy/en/?p=287862>

8 <https://www.syriahr.com/en/277671/>

9 <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cerablusta-7-deasli-terorist-yakalandi/2746088>

lanılarak imha edildi. Havanlar, roketatarlar, ısı güdümlü füzeler ve uçaksavar mermilerinin de kullanıldığı tatbikatta, temsilî olarak hazırlanan örgüt mevzileri SMO unsurlarınca hedef alındı.¹⁰

Suriye’de, Halep’in kuzeyindeki Tel Rifat ilçesinde işgalini sürdüren terör örgütü YPG, muhaliflerin kontrolündeki Azez ilçe merkezine roket saldırısı düzenledi. Saldırıda ilk belirlemelere göre 3 sivil yaşamını yitirdi, bazıları ağır olmak üzere 8 sivil yaralandı. Yaralılar çevre hastanelere sevk edildi.¹¹

• İsrail-Filistin

İsrail’in yeni başbakanı ve Likud lideri Binyamin Netanyahu’nun, yeni koalisyonu oluşturması beklenen altı partinin tamamıyla pazar günü bir araya geldiği belirtildi. Bu altı kişinin Şas Başkanı Aryeh Deri, Dinî Siyonist Parti Başkanı Bezael Smotrich, Birleşik Tevrat Yahudiliği Başkanı Yizhak Goldknopf, Otzma Yehudit Başkanı Itamar Ben-Gvir ve Noam Başkanı Avi Maoz olduğu aktarıldı. Görüşmenin detaylarına, gelişmelerine ve sonuçlarına henüz yer verilmedi. Görüşmelerin, perşembe gecesi geç saatlerde Likud ve Otzma Yehudit arasında ilk koalisyon anlaşmasının imzalanmasından sonra gerçekleştiği belirtildi. Ayrıca Netanyahu’nun Noam ve Şas ile bir anlaşma imzalamaya yakın olduğu bildirilirken, Birleşik Tevrat Yahudiliği Partisi ve Dinî Siyonist Partisi ile uzlaşma müzakerelerinin daha uzakta olduğu ifade edildi.¹²

İsrail’de Dinî Siyonist Partisi lideri Bezael Smotrich, partisine hem Maliye Bakanlığı hem de Savunma Bakanlığının Batı Şeria ile ilgili konularından sorumlu kısmından bir bakanlık görevi verilmesi hâlinde savunma bakanı olarak görev yapma talebinden geri adım atmaya kabul ettiği belirtildi. Bu kararın, Smotrich’in şimdiye kadar savunma bakanı olmaktan ısrar etmesi nedeniyle müzakerelerde önemli bir iyileşmeye işaret ettiği ifade edildi.¹³

Likud Partisi üyesi David Bitan İsrail radyosuna yaptığı açıklamada, koalisyon müzakereleri sırasında Likud ile Dinî Siyonist Parti arasındaki güvensizliğin hükümet kurulduğunda da devam edeceğini ileri sürdü. Bundan hareketle David Bitan’ın, parti lideri ve yeni seçilen Başbakan Binyamin Netanyahu’nun müzakereleri ele alış biçimini eleştiren tek Likud milletvekili olduğu da vurgulandı.¹⁴

23 Kasım Çarşamba günü Batı Kudüs’te iki bombalı saldırı meydana geldi. İsrail polisi tarafından yapılan açıklamada, iki patlamada “4’ü ağır olmak üzere 19 kişinin yaralandığı ve 1 kişinin hayatını kaybettiği” aktarıldı. İki patlamanın sorumluluğunu hiçbir Filistinli tarafın üstlenmediği de kaydedildi.¹⁵

10 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-milli-ordusu-afrinde-tatbikat-yapti/2745254>

11 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tel-rifatta-yuvalanan-pkk-ypgli-teroristlerden-azeze-roket-saldirisi-3-olu-8-yarali/2745465>

12 <https://www.jpost.com/israel-news/politics-and-diplomacy/article-723454>

13 <https://m.jpost.com/breaking-news/article-722947>

14 <https://m.jpost.com/israel-news/politics-and-diplomacy/article-723283>

15 <https://www.aljazeera.net/news/2022/11/23/فصائل-فلسطينية-عملية-القدس-رد-طبيعي>

Filistinli çocuklar, 20 Kasım Dünya Çocuk Hakları Günü dolayısıyla Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinin Gazze'deki merkezi önünde toplandı. Yapılan eylemde Gazzeli çocuklar, Filistin bayrakları ve "çocukluğum benim hakkım" yazılı pankartlar taşıdı; uluslararası toplumdan, kendilerini İsrail'in ihlallerinden ve saldırılarından korumasını istedi.¹⁶

• Ürdün

Ürdün Kralı II. Abdullah 24 Kasım Perşembe günü Abu Dabi'de Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) Devlet Başkanı Şeyh Muhammed bin Zayid en-Nahyan ile bir araya geldi. Ürdün resmî haber ajansı Petra'nın aktardığına göre Kral Abdullah ve Şeyh Muhammed iki ülke ve halk arasındaki köklü bağların yanı sıra bu bağları tüm sektörlerde daha da sağlamlaştırma arzularının altını çizdi. Gerçekleştirilen görüşmede iki taraf, ortak çıkarlar ve Arap davasına hizmet edecek şekilde ekonomik ve kalkınma iş birliğinin genişletilmesinin önemini vurguladı. Toplantıda ayrıca iki tarafı ilgilendiren bir dizi bölgesel ve uluslararası konu da ele alındı.¹⁷

Geçtiğimiz 23 Kasım Çarşamba günü başbakanlıkta düzenlenen Bakanlar Kurulu toplantısına başkanlık eden Kral II. Abdullah, Ürdün'de modernleşmenin siyasi, ekonomik ve idari yönleriyle bir devlet projesi olduğunu bir kez daha ifade etti. Kraliyet Divanından yapılan açıklamaya göre Kral Abdullah, hükûmetin Ekonomik Modernizasyon Vizyonu adlı reform programını en kısa sürede sonuçlandırması gerektiğinin altını çizdi.¹⁸

Kredi derecelendirme kuruluşu Moody's, Ürdün'ün kredi görünümünü B1-Durağan'dan B1-Pozitif'e yükseltti. Moody's tarafından yapılan açıklamada, "Görünümün durağandan pozitive çevrilmesi, hükûmetin geniş kapsamlı yapısal reformlara olan güçlü bağlılığından ve en azından mali cephede kredi profilinin dayanıklılığını artırma potansiyeline sahip etkili uygulama geçmişinden kaynaklanmaktadır" ifadelerine yer verildi.¹⁹

Ürdün, Suriye'den ülkeye kaçak yollarla silah ve uyuşturucu sokulması girişiminin engellendiğini duyurdu. Ürdün Ordusundan yapılan yazılı açıklamada, sınır muhafızları ve güvenlik güçlerinin koordinasyonu ile Suriye topraklarından ülkeye sızma ve büyük miktarda uyuşturucu sokma girişimine yönelik operasyon düzenlendiği belirtildi. Söz konusu operasyonda angajman kurallarının uygulandığı ve ülkeye girmeye çalışanların birinin yaralandığı, diğerlerinin ise geri Suriyeye kaçtığı ifade edildi. Operasyon yapılan bölgede yoğun arama çalışmaları yapılmasının ardından 564 paket esrar ile 20 bin adet Kaptagon hap ele geçirilerek ilgili makamlara teslim edildiği kaydedildi.²⁰

16 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/gazzeli-cocuklardan-uluslararasi-topluma-bizi-israilden-koruyun-cagrisi/2743413>

17 https://petra.gov.jo/Include/InnerPage.jsp?ID=46594&lang=en&name=en_news&cat=en_news

18 https://petra.gov.jo/Include/InnerPage.jsp?ID=46569&lang=en&name=en_news&cat=en_news

19 <https://www.jordantimes.com/news/local/moodys-credit-rating-evidence-promising-economic-reforms-jordan%E2%80%94economists>

20 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4009301/ürdün-ordusu-suriyeden-ülkeye-uyuşturucu-ve-silah-sokma-girişimi-engellendi>

• Lübnan

Dünya Bankası Lübnan Ekonomik Gözlemevi, Kış 2022 Lübnan Mali Raporu'nu yayımladı. Lübnan'ın içinde bulunduğu derin ekonomik krizin bilançosuna rakamlarla değinilen raporda, "Dünya Bankası mali kaybın 72 milyar doları aştığı kanaatinde ve bu rakam Lübnan'ın 2021'deki gayrisafi yurt içi hasılasının 3 katına denk" ifadeleri kullanıldı. Ülkede artan mali kaybı karşılayacak herhangi bir kamu kaynağı veya finansal aracın bulunmadığına işaret edilen raporda, "Lübnan için tek gerçek seçenek, mevcut sürdürülemez gelişme modelinden kurtulmasıdır" ifadeleri kullanıldı.²¹

Fas Dışişleri Bakanı Nasır Burita, Birleşmiş Milletler (BM) Medeniyetler İttifakı Girişimi'nin 9. Küresel Forumu sırasında Lübnanlı mevkidaşı Abdullah Buhabib ile yaptığı görüşmenin ardından bir basın açıklaması yaptı. Lübnan Dışişleri Bakanı'nı Lübnan'daki son genel seçimlerin başarısından dolayı tebrik eden Burita, Fas'ın tüm Lübnan unsurlarının bir an önce anlaşmaya varmasını ve kardeş Lübnan halkına fayda sağlayan ekonomik ve sosyal bir sistem kurmak için hükûmetin başlattığı reformların ilerletilmesini arzuladığını ifade etti. Öte yandan Buhabib, Lübnan'ın Fas'ın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne verdiği desteği yineledi ve ülkesinin devletlerin birliğini ve bütünlüğünü tehdit eden tüm ayrılıkçı oluşumları reddettiğini teyit etti.²²

Hizbullah, Özgür Yurtsever Hareket lideri Cibran Basil'e, Marada Hareketi lideri Süleyman Franciye'nin cumhurbaşkanlığı adaylığını destekleyeceğini bildirdi. Hizbullah, Basil ile siyasi ittifakı korumaya istekli olmasına rağmen, hiçbir koşulda onun adaylığını desteklemeyeceğine dair açık sinyaller gönderdi. Cumhurbaşkanlığı seçimi için siyasi partiler arasında herhangi bir uzlaşma olmazken ayrışmaların daha da derinleşmeye başladığı belirtildi.²³

Lübnan Katolik Doğu Kilisesi Maruni Patriği Beşara Butros er-Rai, Lübnan Parlamentosunu eleştirerek onun "devletin yıkılmasından ve parçalanmasından" sorumlu olduğunu belirtti. Maruni Patriği, bu yılki Bağımsızlık Günü'nün "boş" ve "anlamdan yoksun" olduğunu söylerken, Lübnan'ın bugün bağımsızlığını geri kazanmak için belirli özelliklere sahip bir cumhurbaşkanı seçmesi gerektiğini vurguladı.²⁴

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani, Ürdün'e yaptığı ziyareti tamamlayarak Bağdat'a döndü. Ürdün Kralı II. Abdullah bin el-Hüseyin ile Sudani'nin bir araya geldiği görüşmede,

21 <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/dunya-bankasi-lubnanin-mali-kaybi-72-milyar-dolari-asti-/2747294>

22 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4005626/fas-lubnan-destegini-yineledi>

23 <https://www.naharnet.com/stories/en/293855-report-hezbollah-sends-bassil-clear-signals-rejecting-his-nomination>

24 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3999906/maruni-patrigi-rai-lubnan-daki-krizden-meclis-sorumlu>

iki ülke arasındaki ilişkiler, iş birliğini güçlendirmenin yolları, ortak çıkarlar ve ikili koordinasyon ele alındı.²⁵

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Başkanı Neçirvan Barzani, Duhok'ta yaşanan gaz deposu patlaması nedeniyle daha önce yarıda kestiği ziyaretini tamamlamak amacıyla başkent Bağdat'a bir ziyaret gerçekleştirdi. Başkan Barzani, ziyareti kapsamında Sünni Azim Koalisyonu Başkanı Musenna Samerayı, Irak Ulusal Güvenlik Müsteşarı Kasım el-Aracı, Irak Ulusal Hikmet Hareketi lideri Ammar el-Hekim, eski Irak Başbakanı Adil Abdulmehti, Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani ve Sadr Hareketi yetkilileriyle bir araya geldi.²⁶

IKBY Başbakanı Mesrur Barzani başkanlığında toplanan IKBY Bakanlar Kurulunda bölgeye yönelik saldırılar ve gaz patlamaları masaya yatırıldı. Süleymaniye ve Duhok'taki gaz patlamalarının gündeme geldiği toplantıda, vatandaşların can ve mal güvenliği için tedbirlerin güçlendirilmesi konusu ele alındı. IKBY İçişleri Bakanı Reber Ahmed'in, Süleymaniye ve Duhok'taki her iki olayla ilgili soruşturma ve takip sonuçlarına ilişkin kapsamlı bir rapor sunduğu toplantıda, İran ve Türkiye'nin operasyonları kınanarak her iki ülkeye de egemenlik haklarına saygı çağrısı yapıldı.²⁷

Irak Cumhurbaşkanlığı Basın Ofisinden yapılan açıklamaya göre Irak Cumhurbaşkanı Abdulatif Cemal Reşid, Suudi Arabistan'ın Bağdat Büyükelçisi Abdulaziz eş-Şemeri'yi kabul etti. İki ülke arasındaki ikili ilişkilerin ele alındığı görüşmede ayrıca Büyükelçi Şemeri'nin Cumhurbaşkanı Reşid'e, Suudi Arabistan Kralı Selman bin Abdülaziz el-Suud'un önümüzdeki ay yapılması planlanan ve Arap-Çin ilişkilerini güçlendirmeyi amaçlayan Arap-Çin zirvesine katılmasına ilişkin davetini ilettiği aktarıldı.²⁸

Irak Ulusal İstihbarat Teşkilatı tarafından hakkında şikayette bulunulması üzerine Bağdat Birinci Karh Soruşturma Mahkemesi tarafından 9 Kasım 2022'de eski Irak Ticaret Bakanı Ala el-Cuburi hakkında tutuklama emri çıkarıldığı öğrenildi. Mahkeme tutanağına göre, el-Cuburi 1983 Irak Ceza Yasası'nın 160 sayılı kararının ikinci maddesi kapsamında suçlanıyor. Söz konusu madde, konum veya makamını kişisel kazanç için kullanmak ve rüşvet almayı kapsıyor ve suçlu bulunması hâlinde kişi 10 yıla kadar hapis cezasıyla yargılanıyor. Musul'un tanınan Sünni siyasi figürlerinden Ala el-Cuburi, 2020-2022 yılları arasında Irak ticaret bakanı olarak görev yapmıştı.²⁹

• Güvenlik

Irak'ın Maysan vilayetinde düzenlenen silahlı saldırıda Sadr Hareketi'nin silahlı kanadı olan Saraya es-Selam milis grubundan üst düzey bir komutanın öldüğü birinin ise yaralandığı

25 <https://ina.iq/turkmen/36142-es-sudani-urdune-yapt-resmi-ziyareti-sonlandrd-ve-badata-dondu.html>

26 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/iraq/271120221>

27 <https://www.basnews.com/tr/babat/784305>

28 <https://www.shafaq.com/en/Iraq-News/Rashid-receives-invitation-to-attend-Arab-Chinese-summit>

29 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/iraq/221120221>

belirtilmiştir. Güvenlik güçlerinin olayın faillerinin ortaya çıkarılması için çalışmalarına başladığı belirtilmiştir.³⁰

İran, Irak topraklarına yönelik bir müdahale gerçekleştirerek İran Kürdistan Demokrat Partisi'nin (İKDP) Erbil'in Köysançak ilçesindeki karargâhını, İran Kürdistan Emekçiler Partisi'nin (Komele) Süleymaniye sınırlarındaki Banegevr ve Zirgvez'deki karargâhlarını ve İran Kürtlerinin kaldığı Erbil'in Bahirke beldesindeki kampı bombaladı. Saldırı birçok ülke tarafından kınanırken bir İKDP peşmergesinin öldüğü belirtilmiştir.³¹ Tahran'ın Birleşmiş Milletler (BM) Daimî Temsilcisinin BM Güvenlik Konseyine yazdığı mektupta İran'ın, "ulusal güvenliğini korumak amacıyla uluslararası hukuk çerçevesinde doğal hakkını kullanarak kendini savunmaktan başka seçeneği olmadığı için yakın zamanda Kuzey Irak'taki terörist gruplara karşı operasyonlar gerçekleştirdiğini" belirtti. İran'ın resmî haber ajansı IRNA'da da "terör gruplarının son zamanlarda faaliyetlerini yoğunlaştırdığı ve terör operasyonları düzenlemek amacıyla yasadışı olarak İran'a büyük miktarlarda silah naklettiği" yönünde haberler yapıldığı görüldü.³² İran uzun süredir rejim karşıtı teröristlerin Irak'ta yuvalandığını savunmaktaydı.³³ ABD Merkez Komutanlığı (CENTCOM) ise saldırıların "ayrım gözetmeksizin" gerçekleştirildiğini belirtti.³⁴

Irak Dışişleri Bakanlığı, İran'ın ve Türkiye'nin Irak topraklarına yönelik operasyonları konusunda yaptığı açıklamada, operasyonların uluslararası hukuka aykırı olduğunu vurgulayarak saldırıları kınadığını belirtti. Açıklamada Irak hükûmetinin, Irak topraklarının herhangi bir komşu ülkeye saldırmak için bir karargah veya geçit olmaması gerektiğini teyit ettiği ve Irak'ın bir çatışma ve hesaplaşma alanı olmasının reddedildiği belirtilmiştir.³⁵ Irak Başbakanı Sudani de saldırıları kınarken, başkanlık ettiği Irak Ulusal Güvenlik Konseyi Toplantısı'nda sınırların korunmasına yönelik çabaların koordine edilmesini ve İran ile Türkiye sınırına askerî güç aktarımı için bir plan oluşturmak üzere İKBY hükûmetiyle koordineli çalışılacağını duyurdu.³⁶

• Ekonomi

Irak Başbakanı Sudani, Fransız enerji şirketi Total Enerjinin CEO'su Patrick Pouyanne ile entegre gaz projelerini görüşmek üzere bir toplantıya başkanlık etti. Toplantıda, gaz tesisi, Artavi petrol sahası, deniz suyunu tuzdan arındırma projesi ve bin megavatlık bir güneş enerjisi tesisi de dâhil olmak üzere Irak'taki enerji yatırımları ele alındı.³⁷

30 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/A-leader-of-Saraya-Al-Salam-was-killed-in-Maysan-another-injured>

31 <https://www.arabnews.com/node/2203361/middle-east>

32 https://www.barrons.com/news/iran-defends-strikes-on-northern-iraq-in-letter-to-un-01669317607?refsec=topics_afp-news

33 <https://www.reuters.com/world/middle-east/irans-revolutionary-guards-hit-kurdish-iranian-group-iraqi-kurdistan-tashim-2022-11-22/>

34 <https://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/Kurdish-Oil-Jitters-As-Iran-Bombs-Northern-Iraq.html>

35 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/MoFA-Iranian-and-Turkish-attacks-violate-international-charters-and-laws>

36 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/iraq/24112022>

37 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Al-Sudani-heads-a-meeting-on-flaring-gas-with-Total-s-CEO>

Suudi Arabistan ve Irak enerji bakanları bir araya gelerek piyasada denge ve istikrar arayışları üzerine görüşme gerçekleştirdi. Irak Enerji Bakanı Hayan Abdulgani ve Suudi Enerji Bakanı Prens Abdulaziz bin Selman'ın bir araya geldiği görüşmede 2023'ün sonuna kadar devam edecek olan Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'nün (OPEC) üretim kesintileri değerlendirildi.³⁸

Irak Merkez Bankası, Lübnanlı bankalarla ortak işlemlerin durdurulması için karar aldı. İlgili konuya ilişkin olarak Irak Merkez Bankası tarafından ülkedeki bankalara gönderilen yazıda, "Çalışma çıkarı ve denetim yapılması gerekçesiyle Lübnan bankalarından, Irak'a ait Rafideyn ve Reşid bankalarının Beyrut şubelerine bakiye aktarılma işlemi durduruldu" ifadeleri kullanıldı. Öte yandan söz konusu yazının, "Şeffaflık Kurumunun Lübnan bankalarında bulunan paraların Irak Rafideyn Bankası Beyrut Şubesine aktarım işlemlerinin incelemeye alınması kararından" bir gün sonra çıkmasına dikkat çekildi.³⁹

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Duhok Valiliği Kent Çevre Güvenliği Müdürlüğü Sözcüsü Bevar Abdülaziz tarafından yapılan açıklamada, son yaşanan sağanak yağışlar nedeniyle 12 ailenin ve 11 aracın zarar gördüğü, herhangi bir can kaybının yaşanmadığı belirtildi. Sel felaketinde maddi zarar yaşayan vatandaşların zararlarının tespit edilme çalışmalarının tamamlanmadığına dikkat çeken Abdülaziz, açıklamasının sonunda kurdukları komisyonun bu zararları tespit edeceğini ve gerekli destek ve yardımların sağlanacağını ifade etti.⁴⁰

Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani düzenlediği basın toplantısında Irak'ta, Genel Vergi Dairesine ait banka mevduatı olan ve Rafideyn Bankasından çalınan 2 milyar 500 milyon doların, 182 milyar dinarlık miktarının geri alındığını söyledi. Ayrıca Başbakan Sudani, ilgili meblağın Rafideyn Bankasından çalındığına dair yapılan incelemeler çerçevesinde beş yetkilinin mal varlığına el konulduğunu duyurdu.⁴¹

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Başkanı Neçirvan Barzani, Irak'ta yeni hükûmetin kurulmasının ardından anayasanın uygulanması ve Erbil-Bağdat arasındaki sorunların çözümünü görüşmek üzere 22 Kasım'da Bağdat'a bir ziyaret gerçekleştirdi. Ziyareti kapsamında Başkan Barzani, ilk olarak Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani ile bir araya geldi. IKBY Başkanlığından yapılan açıklamaya göre, görüşmede tüm Irak vatandaşlarına daha iyi bir

38 <https://www.freemalaysiatoday.com/category/world/2022/11/25/saudi-and-iraqi-energy-ministers-review-oil-markets/>

39 <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/irak-lubnan-bankalariyla-ortak-islemleri-durdurdu/2746214>

40 <https://www.basnews.com/tr/babat/784751>

41 <https://ina.iq/eng/23242-al-sudani-announces-the-retrieval-of-part-of-the-stolen-money-from-tax-deposits.html>

yaşam sağlamak amacıyla ekonomi, geçim ve hizmet alanında yaşanan zorlukları aşmak için ulusal birlik ve koordinasyonun önemine vurgu yapıldı. Ayrıca ilgili görüşmede Başbakan Sudani, Erbil ile Bağdat arasında askıda kalan sorunları tüm bileşenlerin haklarını güvence altına alacak şekilde çözmek için Irak Anayasası'na bağlı olduğunu yineledi. Sınır bölgelerindeki güvenlik konularının da ele alındığı görüşmede liderler, Irak'ın egemenliğinin korunması, süregelen ihlallerin reddedilmesi ve Irak topraklarının hiçbir ülkeye tehdit oluşturmaması konusunda iş birliği içerisinde olunmasına vurgu yaptı.⁴² Öte yandan Neçirvan Barzani ziyaretinde, Irak Cumhurbaşkanı Abdullatif Cemal Reşid, Irak Yüksek Yargı Konseyi Başkanı Faik Zeydan'ın yanı sıra çok sayıda üst düzey yetkiliyle de bir araya geldi.⁴³

IKBY Başbakanı Mesrur Barzani, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Irak Özel Temsilcisi Jeanine Hennis-Plasschaert'ı kabul etti. Taraflar arasındaki görüşmede, Irak'taki genel durum, bölgedeki son gelişmeler ve Erbil ile Bağdat arasındaki sorunların anayasa bağlamında çözülmesi konuları ele alındı. Görüşmede, İran ve Türkiye'nin gerçekleştirdiği hava saldırılarına ilişkin olarak Irak ve IKBY'nin egemenlik hakkına saygı gösterilmesi vurgusu yapılarak IKBY topraklarına yönelik operasyonların engellenmesi konusu ele alındı.⁴⁴

Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) Başkanı Bafel Talabani'nin daveti kapsamında Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) ve Yeni Nesil Hareketi (YNH) dışında IKBY'deki 18 siyasi partinin lideri bir araya geldi. 24 Kasım Perşembe günü KYB Eski Genel Başkanı Celal Talabani'nin evinde gerçekleştirilen görüşmede,⁴⁵ IKBY'de, Irak'ta ve bölgede yaşanan politik, ekonomik ve askerî gelişmeler masaya yatırılırken IKBY siyasi partileri arasında meydana gelen gerilimlerin de diyalog yoluyla çözülmesine vurgu yapıldı.⁴⁶ Ayrıca toplantıda, KYB Başkanı Bafel Talabani tarafından IKBY'de faaliyet gösteren bütün siyasi partilerin içerisinde yer alacağı "Siyasi Partiler Yüksek Konseyi (SPYK)" oluşturulması önerisinde bulunuldu.⁴⁷ Öte yandan söz konusu toplantıya KDP davet edilmezken YNH'nin davet edilmesine rağmen, "Toplantının halk için değil sadece KDP ile KYB arasındaki sorunların çözülmesi için yapılacağı" gerekçeyle katılmadığı aktarıldı.⁴⁸

• Güvenlik

21 Kasım Pazartesi günü İran tarafından, Irak'ın kuzeyinde varlık gösteren İran Kürdistan Demokratik Partisi'nin (İKDP) Erbil'e bağlı Köysançak'taki Cejnekan kampları ile Komele'nin Süleymaniye'ye bağlı Zırguez ve Bane Gevre kamplarının füze ve insansız hava araçlarıyla (İHA) hedef alındığı bildirildi. Saldırıya ilişkin açıklama yapan Komele Politbüro Üyesi Aram

42 <https://www.awene.com/detail?article=77291>

43 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/2211202232>

44 <https://haremnews.com/details/36875>

45 <https://www.peyam.net/Details/35390>

46 <https://kurdpress.com/ku/news/7327/له-دوكان-بلاو-كر-ايوه>

47 <https://www.bwar.news/?per=posts&pewakraw=view&id=4173>

48 <https://www.nrttv.com/detail/18178>

Muderisi, “Saldırı olacağını tahmin ettiğimiz için gerekli tedbirlerimizi almıştık” ifadelerini kullanırken Komele Yönetim Kurulu Üyesi Nevid Mehraver de saldırıda herhangi bir can kaybının yaşanmadığını belirtti.⁴⁹ Söz konusu saldırıya ilişkin İKDP tarafından yapılan açıklamada ise İran’ın olası saldırılarına karşı daha önceden tedbir aldıkları ancak buna rağmen bazı ailelerin evlerinin yıkıldığı belirtildi. Ayrıca Köysancak Kaymakamı Tarık Haydari de İKDP kampına üç füze atıldığını ve füzelerden ikisinin kampın sağlık merkezine isabet ettiğini söyledi.⁵⁰ Diğer yandan saldırının gerçekleştiği gün İran Devrim Muhafızları Ordusu Kara Kuvvetleri Komutanı Muhammed Pakpur’un Twitter hesabından yaptığı paylaşımında “karargâhlarınızı taşıyın aksi hâlde daha fazla bombardımanı bekleyin” tehdidinde bulunduğu kaydedildi.⁵¹

23 Kasım tarihinde Erbil’de, 150 metrelik çevre yolunun ikinci ve üçüncü etaplarının açılış töreninde konuşan İKBY Başbakanı Mesrur Barzani, İKBY’nin “haksız saldırılara” maruz kaldığını dile getirdi. Barzani, “İKBY topraklarına saldırmak, egemenliğini ihlal etmek için çeşitli bahaneler uyduruldu. Bu hiçbir şekilde sorunları çözmeyecektir. Bu tür ihlallerin son bulmasını ümit ediyoruz” dedi. Ayrıca bu konuda Irak federal hükûmetiyle görüşmeye devam ettiklerini belirten Başbakan Barzani’nin, bir kez daha Bağdat’a, uluslararası topluma ve BM’ye bölgeye yönelik gerçekleştirilen “haksız saldırılara” son verilmesi çağrısında bulunduğu kaydedildi.⁵²

22 Kasım’da Duhok vilayetinde öğrenci yurdunun da bulunduğu bir binada meydana gelen gaz patlaması nedeniyle beş kişi hayatını kaybederken 36 kişi yaralandı. Olaya ilişkin açıklamada bulunan Duhok Sivil Savunma Sözcüsü Bevar Abdulaziz, patlamaya bir binanın çatı katında yer alan fırına ait gaz tankerinin neden olduğunu söyledi.⁵³ Diğer yandan 17 Kasım’da Süleymaniye’de bir evde gaz kaçağı nedeniyle patlama meydana gelmişti. Patlama sonucu çöken evde 15 kişi hayatını kaybetmiş, 12 kişi de yaralanmıştı. Art arda gelen iki patlamadan sonra İKBY Başbakanı Mesrur Barzani gaz sisteminin askıya alınması talimatı verirken İKBY Başkanı Neçirvan Barzani de gaz sisteminin iyileştirilmesi için ilgili kurumların acilen harekete geçmesini istedi.⁵⁴

• Ekonomi

23 Kasım’da Erbil’de “ticari hareketleri büyük ölçüde kolaylaştıracağı” söylenen 150 metrelik çevre yolunun ikinci ve üçüncü etaplarının açılış töreni yapıldı. Düzenlenen törende konuşma yapan İKBY Başbakanı Mesrur Barzani, böyle bir projenin yerli mühendisler ve firmalar tarafından uluslararası standartlarda hayata geçirilmesinin gurur verici olduğunu

49 <https://www.peyam.net/Details/35384>

50 <https://www.tack.krd/details.aspx?id=706>

51 <https://rwnmedia.com/Details/2052>

52 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/231120227>

53 <https://www.sharpress.net/all-detail.aspx?Jimare=211261>

54 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/2311202231>

belirtti. Projenin Duhok ve Süleymaniye'den Erbil'e gelen vatandaşların seyahati için de kolaylıklar sağlayacağını vurgulayan Barzani, yolun ticareti hareketlendireceğini ve şehir içerisinde oluşan trafik tıkanıklığını azaltacağını belirtti.⁵⁵ Söz konusu yol sayesinde beş araç yan yana gidebilecek ve her ana yol bir servis yoluna bağlanacak.⁵⁶

IKBY İstatistik Kurumu tarafından IKBY genelinde faaliyet gösteren 2.016 küçük ve orta ölçekli kuruluşun sadece 811'inin devlet kayıtlarında yer aldığı ve bin 205 kuruluşun devlet kayıtlarında isminin olmadığı açıklandı. Açıklamada ayrıca, bu kuruluşlardan sadece 31'inin banka hesabı olduğu belirtilirken 1.985'inin ise banka hesabının olmadığı aktarıldı.⁵⁷ Öte yandan, IKBY'de donanımlı bir banka sisteminin olmadığı ve çok az sayıda var olan banka hesap sistemlerinin de büyük resmî kuruluşlara ve zenginlere ait olduğunun altı çizildi.

• Sağlık ve Sosyal Hayat

IKBY Sağlık Bakanlığı tarafından paylaşılan verilere göre, IKBY'de tespit edilen toplam yeni tip koronavirüs (Covid-19) vaka sayısı 466 bin 542'ye yükselirken virüs nedeniyle hayatını kaybeden kişi sayısının 7 bin 469 olduğu ve virüsü yenerek sağlığına kavuşan kişi sayısının da 458 bin 687'ye ulaştığı belirtildi.⁵⁸

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Güvenlik

Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerinin Silahlı Kuvvetlerinin Ahlakî Rehberlik ve Halkla İlişkiler Müdürlüklerini temsil eden heyetleri, Kuveyt Devleti Silahlı Kuvvetleri binasında bir araya geldi. Gelişme ile ilgili verilen resmî haberler içerisinde görüşmelerin, KİK ülkelerinin silahlı kuvvetleri arasında askerî medya alanındaki deneyimleri koordine etmeyi ve tecrübe alışverişinde bulunmayı amaçlayan Körfez Ortak Askerî Medya Bir Arada Yaşama Haftası çerçevesinde 24 Kasım tarihinde gerçekleştiği bilgisi verildi.⁵⁹

• Ekonomi

Körfez'in ekonomi gündemiyle ilgili gündeme gelen en temel başlık, KİK'ten bir heyetin 27 Kasım tarihinde Fas Rabat'ta düzenlenen Ortadoğu ve Kuzey Afrika Mali Eylem Görev Gücü (MENAFATF) 35. Genel Kurul ve Çalışma Grubu Toplantılarına katılmasıyla ilgili oldu. Toplantılar ile ilgili verilen haberler içerisinde düzenlenen toplantı sırasında, KİK heyetinin, Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) hedeflenen mali yaptırımları uygulamadaki deneyimini

55 <https://www.aa.com.tr/ks/عراق/ممسور-بارزانی-يقوّناغى-دوووم-وسينيمى-شعقلمى-١٥٠-ماترى-له-ههوليز-كردوه>

56 <https://www.insaatnoktasi.com/en/erbil-150-metre-genislikte-yol-insasina-devam-ediyor-73590/>

57 https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=11501

58 https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid023GytWbdX2n47Br2RvHBkATÊeN1qK8CM6WUbkHxmFFYGFEARSQBbGnCNJ1Gq53B3il&id=100064450459235&sfnsn=mo&mibextid=RUbZ1f

59 <https://www.gcc-sg.org/ar-sa/MediaCenter/NewsCooperation/News/Pages/news2022-11-24-7.aspx>

konuştuğu bilgisi ve KİK ülkelerinin kara para aklama konusundaki projelerini değerlendirdikleri bilgisi verildi.⁶⁰

• Siyaset

Körfez'in siyasi gelişmeleriyle ilgili gündeme gelen en önemli gelişmenin, KİK Genel Sekreteri Nayif Felah Mübarek el-Hacref'in 24 Kasım tarihinde Hindistan başkenti Yeni Delhi'ye gerçekleştirdiği resmi ziyaretiyle ilgili oldu. Ziyaret ile ilgili verilen resmî haberler içerisinde el-Hacref'in, gerçekleştirdiği ziyareti içerisinde Hindistan Dışişleri Bakanı Subrahmanyam Jaishankar ile bir araya geldiği yazıldı. Bununla birlikte ikili arasında gerçekleştirilen görüşmede KİK ile Hindistan arasındaki ilişkilerin değerlendirildiği bilgisi aktarıldı.⁶¹

Nayif el-Hacref'in Yeni Delhi ziyareti kapsamında gerçekleştirdiği bir diğer önemli görüşmenin ise Hindistan'daki KİK büyükelçileri ile ilgili olduğu görülmektedir. Nayif el-Hacref, 24 Kasım tarihinde Hindistan Dışişleri Bakanı ile gerçekleştirdiği görüşmesinin ardından ika met ettiği bölgede KİK ülkelerinin Hindistan büyükelçileriyle bir araya geldi.⁶²

Diğer yandan, Nayif el-Hacref'in gerçekleştirdiği bir diğer resmî görüşme ise Suudi Arabistan'ın Yemen Büyükelçisi, Yemen'in Kalkınması ve Yeniden İnşası için Suudi Programı Genel Danışmanı Muhammed bin Said Al Cabir ile gerçekleştirdiği görüşmesiyle ilgili oldu. 22 Kasım tarihinde KİK Genel Ofisinde gerçekleştirilen görüşmeden Yemen'deki son gelişmelerin değerlendirildiği bilgisi verildi.⁶³

Öte yandan, KİK'in siyasi gündemiyle ilgili gündeme gelen bir diğer önemli gelişmesinin ise 23 Kasım tarihinde Brüksel'de KİK ile Avrupa Birliği arasındaki on ikinci ekonomik diyalog konferansının gerçekleşmesiyle ilgili olduğu görüldü. Konuyla ilgili aktarılan resmî haberler içerisinde konferanslara KİK adına KİK Siyasi İşler ve Müzakerelerden Sorumlu Müsteşar Yardımcısı Dr. Abdülaziz Hamed el-Uveysık katılırken; Avrupa Birliği tarafından Avrupa Komisyonu Küresel Ekonomi, Finansal İlişkiler ve Uluslararası Yönetişim Genel Müdürü Annika Eriksgaard'ın katıldığı bilgisi verildi.⁶⁴

■ KUZAY AFRİKA GÜNDEMİ

• Mısır

Türkiye-Mısır ilişkilerine dair konuşan Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Sayın Sisi ile yaptığımız görüşmede, Türkiye-Mısır ilişkilerinde, olayın liderler seviyesinde tartışılmasından öte ben kendisine onu da söyledim, bizim Mısır halkıyla ilişkilerimiz farklı, tarih orada var. Son dö-

60 <https://www.gcc-sg.org/ar-sa/MediaCenter/NewsCooperation/News/Pages/news2022-11-27-1.aspx>

61 <https://www.gcc-sg.org/ar-sa/MediaCenter/NewsCooperation/News/Pages/news2022-11-24-10.aspx>

62 <https://www.gcc-sg.org/ar-sa/MediaCenter/NewsCooperation/News/Pages/news2022-11-24-16.aspx>

63 <https://www.gcc-sg.org/ar-sa/MediaCenter/NewsCooperation/News/Pages/news2022-11-22-3.aspx>

64 <https://www.gcc-sg.org/ar-sa/MediaCenter/NewsCooperation/News/Pages/news2022-11-23-3.aspx>

nemde, bir 9 yıllık süreç içerisinde bir sıkıntı yaşadık. O akşam özellikle de Katar Emiri'nin araya girişiyle bu adımı attık. O sıkıntıyı aştıktan sonra da bir yarım saat 45 dakika kadar biz Sayın Sisi ile dar kapsamlı bir görüşme yaptık. 'Şimdi alt düzeyde bakanlarımız gidiş gelişleri başlatsınlar, ondan sonra da biz görüşmelerimizi genişletelim, geliştirelim, tüm derdimiz, sizlerle Türkiye arasındaki bu kırgınlığı, dargınlığı gidermek. Akdenizde Türkiye-Mısır arasında böyle bir sıkıntı yaşanmaması gerekir' dedik. Çok farklı bazı şeyler daha aramızda konuştuk. Daha sonra da aldığım bilgi, haberler çerçevesinde kendisi de bu görüşmeden çok mutlu olmuş, aynı mutluluk temennisini biz de ilettik. Şimdi süreç başladı, bakanlarımızla bir süreç devam edecek. Daha sonra da bir araya gelmek suretiyle Akdeniz'de çünkü Mısır halkıyla Türkiye'nin birbiriyle olan bağlantıları çok farklı, bizim bu gücü başkalarına kaptırmamamız gerekir. Yunanistan'ın buralara ulaşması, bu olacak iş değil. Onun için güzel gelişmeler olacak diye inanıyorum" şeklinde konuştu.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah el-Sisi ile Dünya Kupası açılış seremonisi nedeniyle Katar'da görüşmüştü. İki ülke arasındaki ilişkiler maslahatgüzar seviyesinde devam etmektedir. Reuters'ın yerel kaynaklara dayandırdığı haberinde ise iki ülkenin istihbarat heyetlerinin hafta sonu Mısır'da görüştüklerini ve iki ülke arasında askerî, siyasi ve enerji projeleri de dâhil olmak üzere ticari meseleler üzerinde müzakerelerin başlayacağı belirtildi. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ise Türkiye-Mısır ilişkilerine dair, "Bakan yardımcılar arasındaki siyasi istişareler yakında tekrar düzenlenebilir. Önümüzdeki aylarda büyükelçi ataması olabilir" şeklinde konuştu.

Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias ise Mısır'a gelerek mevkidaşı Semih Şükri ile görüştü. Dendias'ın gelişi Erdoğan ile Sisi'nin el sıkışmasının ardından saatler sonra gerçekleşti. Açıklamalara göre iki bakan bölgesel ve uluslararası gelişmelerle birlikte ikili ilişkilerini de ele aldı.^{65 66 67 68}

Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah el-Sisi, Sudan Demokratik Birlik Partisi lideri Muhammed Al-Mirghani'nin Sudan'ın başkenti Hartum'a dönmesi için özel bir jet tahsis etti. Mirghani 10 yıldır yaşamını sürgün olduğu Mısır'da geçirmekteydi. Mirghani'nin Sudan'a dönmesi ise Mısır'ın, Sudan ulusal uzlaşısına desteğinin bir ifadesi olarak yorumlanmaktadır.⁶⁹

• Libya

Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Birleşmiş Milletler (BM) Libya Özel Temsilcisi ve Libya Destek Misyonu (UNSMIL) Başkanı Abdoulaye Bathily ile Dışişleri Bakanlığında bir araya gelmiştir. Bakan Çavuşoğlu, Bathily ile yaptığı görüşmeye ilişkin Twitter hesabından payla-

65 <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-suriye-ile-de-bu-is-yoluna-girebilir-siyasette-kusluk-olmaz/2749493>

66 <https://www.aa.com.tr/tr/politika/disisleri-bakani-cavusoglu-misira-onumuzdeki-aylarda-buyukelci-atamasi-olabilir/2750066>

67 <https://www.reuters.com/world/middle-east/turkey-egypt-delegations-held-meets-after-leaders-handshake-sources-2022-11-28/>

68 <https://www.middleeastmonitor.com/20221122-greek-fm-in-egypt-hours-after-sisi-erdogan-historic-handshake/>

69 <https://www.middleeastmonitor.com/20221122-egypt-sisi-orders-private-jet-to-repatriate-exiled-sudan-leader/>

şimda bulunarak BM'nin yeni Libya Özel Temsilcisi Bathily'ye görevinde başarılar dilediğini belirten Çavuşoğlu, «Libya'da istikrar için desteğimiz sürecektir» ifadesini kullandı.⁷⁰ Mevlüt Çavuşoğlu ayrıca Fas'ta düzenlenen Medeniyetler İttifakı Forumu kapsamında Libyalı mevkidaşı Necla Menguş ile görüştü.

Avrupa Parlamentosunun (AP) Strazburg'da toplanan Genel Kurulunda "Arama ve Kurtarma Dâhil İltica ve Göç Konusunda Avrupa Çözümü" konulu oturum düzenlendi. AB Komisyonu Başkan Yardımcısı Margaritis Schinas toplantıda yaptığı konuşmada senenin başlarından itibaren Orta Akdeniz rotasından 90 binin üzerinde göçmenin geldiğini belirterek, bunların ağırlıklı olarak Libya ve Tunus'tan çıkış yaptığını, Mısır, Tunus ve Bangladeş kökenli olduklarını dile getirdi.⁷¹

• Cezayir

Cezayir, Tunus'un Cerbe adasında düzenlenen 18. Frankofon Zirvesi'ne herhangi bir düzeyde katılım göstermedi. Cezayir, Buteflika döneminde (1999-2019) özel konuk ya da gözlemci üye olarak da olsa bu zirvede yerini almaktaydı. Bu durum peşinde çeşitli soru işaretlerini getirmektedir. Zirveye Fransa ve Cezayir arasındaki gerginliğin neden olduğu yorumları yapılmaktadır. Bu durum zirvede de kendisini "Fransızca" mevzusu üzerinden gösterdi. Zirvede konuşan Uluslararası Frankofon Örgütü (OIF) Başkanı Louise Mushikiwabo, Fransızcanın kullanımının ve öğretilmesinin yaygınlaştırılması çağrısında bulunarak, "Bugün üye ülkelerimizin Fransa haricinde başka dilleri de var. Zamanında Fransızca oldukça odaklanan birçok ülkenin bugün İngilizce, Çince, Türkçe ve Arapçaya açık bir durumdadır" şeklinde açıklama yaptı. Macron ise daha sonraki bir konuşmasında Fransızcanın "gerçek Afrika dili" olduğunu iddia etti. Macron bu sözlerine Fransızcanın Afrika'da gittikçe etkisi kaybettiğine de değinerek "Mağrip ülkelerinde 20-30 yıl öncesine kıyasla giderek daha az Fransızca konuşuluyor" ifadesini kullandı. Macron, buna neden olarak ise siyasi olarak Fransız diline karşı bir direniş olduğunu iddia etti.

Cezayir hükûmeti son zamanlarda devlet okullarında Fransızca yerine İngilizce öğretimini destekleyen kararlar almıştı. Ayrıca bazı bakanlıklar resmi yazışmalarda Fransızca yerine Arapça kullanımını başlattı, 2000 dinarlık banknotların birinde Arapça ve Fransızca yerine İngilizce ve Arapçanın kullanılmasına karar verildi. Tüm bu gelişmeler Fransızca kullanımının aşamalı olarak kaldırılmasına yönelik eğilimi göstermektedir. Cezayir'in, Fransız parlamentosu tarafından Fransızca konuşanların sayısı açısından dünyada üçüncü sırada olduğu ifade edilirken aslında bu sıralamanın Cezayir'deki istatistiki verilerin eksikliğinden dolayı biraz abartılı olduğu düşünülmektedir.^{72 73 74}

70 <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/disisleri-bakani-cavusoglu-bm-libya-ozel-temsilcisi-bathilyi-kabul-etti-/2743926>

71 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-komisyonu-uyesi-johansson-hayat-kurtarmak-ilk-sorumlulugumuz/2746241>

72 <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/cezayir-tunusta-duzenlenen-frankofon-zirvesine-neden-katilmadi/2747011>

73 <https://www.moroccoworldnews.com/2022/11/352500/macron-stirs-controversy-saying-french-is-africas-universal-language>

74 <https://www.africanews.com/2022/11/14/la-francophonie-head-calls-on-member-states-to-protect-french-language/>

• Fas

Fas BM Medeniyetler İttifakı 9. Küresel Forumu ile bu çerçevede gerçekleştirilecek olan BM Medeniyetler İttifakı Dostlar Grubu Bakanları Toplantısı'na ev sahipliği yaptı. İki gün süren forumda, bir arada yaşamının gerekliliği ile çeşitlilik ve kültürel zenginliğin teşviki tartışıldı. 50 ülkenin çeşitli bakanlar seviyesinde temsil edildiği BM Medeniyetler İttifakı 9. Küresel Forumu'nda, 96 ülkeden delegasyonlar ile dünyanın her yerinden farklı kültür ve medeniyetlere anlayış ve saygı için çalışan binden fazla aktivist yer aldı. Zirveye Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu da katıldı.

Zirvede konuşan Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres, dünya genelinde kuzey ve güney ülkeleri arasındaki sorunların ve bölünmelerin arttığını söyledi. Rusya-Ukrayna savaşının en kırılgan ve savunmasız olanları etkilediğini belirten Guterres, "Dünyada güven kaybı artıyor ve bu durum insan hakları sorunlarına yol açıyor. Bu bağlamda kadınları ve savunmasız grupları hedef alan nefret söylemi ve yanlış bilgiler arttı. Bugün dünyada olup biten, akılcılığın yokluğu, nefret söyleminin, ırkçılığın ve ayrılıkçılığın hüküm sürmesidir" şeklinde konuştu.

Medeniyetler İttifakı Yüksek Temsilcisi Miguel Angel Moratinos da açılış konuşmasında, "Barış için bir ittifak elde etmek amacıyla her zamankinden daha fazlasını yapmalıyız" ifadesini kullandı. Moratinos, medeniyetler arasında çatışma olmadığını ancak bir çıkar ve bir tür hegemonya çatışması olduğunu söyledi. Zirve için Fas'a gelen Guterres ayrıca Fas Kralı 6. Muhammed ile de görüştü. İkili Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulunun 27 Ekim 2022 tarihli Batı Sahra kararı çerçevesinde Batı Sahra sorununu da konuşmuşlardır. Karar, Batı Sahra anlaşmazlığını sona erdirmek için karşılıklı olarak kabul edilebilir ve üzerinde anlaşmaya varılmış bir siyasi çözüm bulmaya yardımcı olmak için Batı Sahra anlaşmazlığına tüm tarafların katılımının önemini vurgulamaktadır. Medeniyetler İttifakı, o dönemde başbakanlık görevini deruhte etmekte olan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile dönemin İspanya Başbakanı Zapatero tarafından 2005 yılında başlatıldı ve bilahare Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri tarafından da benimsenerek bir BM girişimi hâlini aldı.^{75 76 77 78}

• Tunus

Geçtiğimiz hafta 18. Uluslararası Frankofoni Zirvesi'nin Tunus'un Cerbe adasında düzenlenmişti. Zirveye protesto gösterisi için Zarzis bölgesinden adaya gelmeye çalışanlarla polis arasında arbede yaşandı. Polisin göz yaşartıcı gaz kullandığı ve gözaltıların gerçekleştiği

75 <https://www.morocccoworldnews.com/2022/11/352559/western-sahara-unsg-meets-king-mohammed-vi-amid-morocco-s-diplomatic-gains>

76 <https://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki-girisimi.tr.mfa>

77 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-genel-sekreteri-guterres-kuzey-ve-guney-ulkeleri-arasinda-sorunlar-ve-bolunmeler-artiyor/2745217>

78 <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/disisleri-bakani-cavusoglu-fasta-lubnanli-mevkidasi-buhabib-ile-gorustu/2745161>

krizin sebebi ise eylül ayında küçük bir balıkçı botuyla İtalya'ya gitmek üzere Zarzis'ten ayrılan, çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan grubun kaybolması akabinde ise birçok çocuk cesedinin bulunması ve gizlice gömülmesidir. Aileler ve bölge halkı yetkilileri botun yerini tespit etmede ilgisizlik gösterdikleri ve enkazın bulunmasına yönelik eylem yetersizliğiyle suçlamaktadır. Tunus Genel İşçi Sendikasının (UGTT) Zarzis şubesi ise 24-25 Kasım tarihinde bölgede genel grev çağrısında bulundu. Konuyla ilgili konuşan Cumhurbaşkanı Kays Said ise bazı grupların zirveyi sabote etmeye çalıştıklarını, gerçeğin çok yakında ortaya çıkacağını söyledi.^{79 80}

TV5 Monde kanalına yaşananlarla ilgili mülakat veren Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, "Tunus Cumhurbaşkanı'na ülkesinde ne yapması gerektiğini açıklamak Fransa Cumhurbaşkanı'nın görevi değil" şeklinde açıklama yaptı. Macron ayrıca, "17 Aralık seçimlerinin barışçıl bir çerçevede gerçekleşmesini ve tüm siyasi güçlerin katılımını ve sonuç vermesini temenni ediyorum" ifadesini kullandı.⁸¹

18. Uluslararası Frankofoni Zirvesi'nde konuşan Tunus Ekonomi Bakanı Samir Saied, Tunus'un yatırım projeleri için 3.2 milyar dolar değerinde fon aradıklarını belirtti.⁸²

79 <https://www.thenationalnews.com/mena/tunisia/2022/10/17/fury-from-families-as-tunisia-migrant-drowning-victims-buried-in-secret/>

80 <https://www.tap.info.tn/en/Portal-Regions/15756007-zarzis-local>

81 <https://www.businessnews.com.tn/emmanuel-macron--kais-saied-est-vigilant-quant-a-la-libre-expression-des-medias,520,124618,3>

82 <https://www.reuters.com/world/africa/tunisia-seeking-partners-32-billion-projects-economy-minister-says-2022-11-19/>

HAFTALIK RUSYA BASIN ANALİZİ

(21-27 KASIM 2022)

• Tahran Kürtleri Yatıştırmaya Karar Verdi

İranda devam eden Mehsa Emine protestoları yine Rusya basınının önemli gündem maddelerinden biri oldu. “Komersant” gazetesinin 22 Kasım sayısında yayımlanan [“Tahran Kürtleri Yatıştırmaya Karar Verdi”](#) başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıda, İran yetkililerinin, ülkede baskıyı sıkılaştırmalarının yanı sıra Kürt çoğunluğun yaşadığı illerde isyanları bastırmak için ordu birliklerini devreye sokmaları incelendi. Yazıda durum şu şekilde özetlendi: “İranlı yetkililer protestoları bastırıyor ve Irak Kürt bölgesine saldırıyor.” Makalenin yazarı Ortadoğu uzmanı Marianna Belenkaya’ya göre, insan hakları örgütleri, protestolar sırasında İran’da yüzlerce kişinin öldüğünü iddia ederken İslam Cumhuriyeti yetkililer baskıyı daha da artırıyor: “Bazı bölgelerdeki halk ayaklanmasını bastırmak için düzenli ordu birlikleri şimdiden gönderildi. Buna ek olarak İran, protestoculara yardım sağlandığı iddia edilen Irak Kürt bölgesine füze saldırıları başlatıyor.” Yazıda görüşlerine başvurulmuş Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi Uzmanı Nikita Smagin’e göre, İran protestoları niteliksel olarak biçimini değiştirerek bir tür isyan hareketine dönüşüyor: “Bu sürecin ön safalarında, Kürt nüfusun bulunduğu alanlar var ve söz konusu bölgede yaşayan insanlar tam olarak ne için savaştıklarını fark ediyorlar.”

Daha önce protestoların kaotik olduğuna dikkat çeken uzmana göre, şimdi İran güvenlik güçlerine saldırılar da dâhil olmak üzere isyanları koordine eden örgütsel yapılar var: “Ancak koordine edilen isyanlar daha çok yerel nitelikte. Ülke genelinde tek bir protesto yapısı yok. İranın Kürt vilayetlerine gelince, orada daha önce de İran’dan kaçan Kürt silahlı gruplarının üyelerinin bulunduğu Irak Kürt bölgesinden destek alan oldukça güçlü partizan hareketleri mevcuttur. Bu durumu göz önünde bulundurmuş olursak İran Ordusunun Kürt vilayetlerine girmesinin tesadüf olmadığı ortaya çıkar.” Smagin, İran birliklerinin İslam Cumhuriyeti’nin diğer bölgelerinde de kullanılmasının mümkün olduğunu ifadelerine ekledi.

• İranlı Protestocular Laik Bir Devlette Yaşamak İstiyor

“Nezavismaya” gazetesinin 22 Kasım sayısında yayımlanan [“İranlı Protestocular Laik Bir Devlette Yaşamak İstiyor”](#) başlıklı uzman görüşlerine dayanan yazıda Tony Blair Enstitüsü ve Hollanda İran İlişkileri Analiz ve Ölçüm Grubu tarafından yapılan ortak bir araştırma değerlendirildi. Söz konusu araştırmaya göre, İranda hükümet karşıtı duyarlılığın artması toplumun giderek daha çok sekülerleşmesiyle bağlantılıdır: “Uzayan protestoların laik doğası, hükümeti yıkma amacını kaçınılmaz kılıyor.” Rusya uzmanlarına göre ise Tahran, ortaya çıkan ayaklanma nedeniyle dış politikasını sıkılaştırabilir. Konuyla ilgili görüşlerini değerlen-

diren Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi (RUİK) Uzmanı Nikita Smagin, İran yönetiminin Kürt bölgelerindeki davranış modelini řu şekilde yorumladı: “İran yönetiminin hamlesi sivil ayaklanmayı etkisiz hâle getirmekten çok isyancılara karşı koymayı andırıyor. Düzenli ordu birimleri ve Devrim Muhafızları subayları, yerleşim yerlerinden çıkışları basitçe bloke ediyor ve otomatik silahlar kullanıyor.”

İran makamlarının sınır bölgelerinde devam eden Kürt ayaklanmalarını bastırmak için yeterli kapasiteye sahip olduğuna dikkat çeken uzman, kaynaklardaki ve organizasyonel yeteneklerdeki boşluğun çok belirgin olduğunu da göz ardı etmedi. Ayrıca analiste göre, ayaklanmaların Kürt tarzı İran’ın diğer bölgelerinde de kendini hissettiriyorsa ülkede sistemsel sorunlar ortaya çıkması muhtemeldir.